

УДК 780.616.432:378.147(477.82)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-3-32>

Любов СТОЛЯРЧУК,
orcid.org/0000-0001-5096-7349

викладач кафедри теорії, методики музичної освіти та інструментальної підготовки
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
(Луцьк, Україна) bandruschak@lpc.ukr.education

Богдана ШУМАНСЬКА,
orcid.org/0000-0003-4095-0871

викладач циклової комісії фортепіано
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
(Луцьк, Україна) bandruschak@lpc.ukr.education

ПОЛІДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ФОРТЕПІАННОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглянуто полідисциплінарний підхід у процесі фортепіанної підготовки як важливої і необхідної умови професійного становлення майбутніх вчителів музичного мистецтва. Актуальність дослідження підпорядкована сучасним викликам часу з урахуванням розширення предметного поля методологічних підходів до навчання на шляху формування фахової ідентичності особистості. Мета статті – розкрити сутність полідисциплінарного підходу у науковому дискурсі різних галузей знань та виявити особливості використання у контексті фортепіанної освіти майбутніх учителів музичного мистецтва. Подано узагальнену характеристику підходів до навчання, їхню класифікацію, проаналізовано відмінні особливості кожного з них, що передбачає вирішення методологічних труднощів конкретної дисципліни. Досліджено особливості поєднання перспектив декількох дисциплін, вплив на поглиблення і збереження власної методології, теоретичних та практичних висновків, без інтеграції у підсумку. Простежено їхній комунікаційний характер. Визначено фактори застосування зазначеного підходу у фортепіанній освіті, завдяки використанню низки навчальних предметів: історії музики та виконавства, знання з основного і додаткового музичного інструменту, особливостей акомпанування, аналізу музичних творів, а також педагогіки, психології та фахових методик. Виявлено практичну значимість застосування полідисциплінарного підходу, що сприяє підсиленню й поглибленню міжпредметних зв'язків заданих дисциплін, зміні їхніх онтологічних та гносеологічних принципів. З'ясовано, що застосування різних підходів у процесі інструментальної підготовки забезпечить удосконалення майбутнім фахівцем потрібних виконавських знань та умінь, підсилить синтез теоретично-аналітичного аналізу і художньо-емоційного сприйняття фортепіанного твору через призму ґрунтовного особистісного осмислення, сприятиме власній творчій інтерпретації.

Ключові слова: полідисциплінарний підхід, фортепіанна освіта, фахівець, інструментальна підготовка, вчитель музичного мистецтва.

Liubov STOLIARCHUK,
orcid.org/0000-0001-5096-7349

Lecturer at the Department of Theory, Methods of Music Education and Instrumental Training
The Municipal Higher Educational Institution «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council
(Lutsk, Ukraine) bandruschak@lpc.ukr.education

Bohdana SHUMANSKA,
orcid.org/0000-0003-4095-0871

Lecturer at the Cycle Commission of Piano Teachers
The Municipal Higher Educational Institution «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council
(Lutsk, Ukraine) bandruschak@lpc.ukr.education

A MULTIDISCIPLINARY APPROACH TO THE PIANO EDUCATION OF FUTURE MUSIC TEACHERS

The article considers multidisciplinary approach in the process of piano learning as an important and necessary condition for professional formation of future teachers of music art. The relevance of the study is subordinated to the modern challenges of the time, taking into account the expansion of the subject field of methodological approaches of training for the formation of professional identity of the individual. The aim of the article is to reveal the essence of multidisciplinary

approach in the scientific discourse of different fields of knowledge and to reveal the peculiarities of its use in the context of piano learning of future teachers of music art. A generalised characterisation of learning approaches, their classification, and the distinctive features of these approaches are analysed, which provides a solution to the methodological difficulties of a particular discipline. The features of combining perspectives of several disciplines, the impact on deepening and maintaining their own methodology, theoretical and practical conclusions without integration in the end are investigated. Their communicative nature is traced. The factors of the above mentioned approach application in the piano education were determined due to the use of the number of academic subjects: music history and performance, knowledge of the main and supplementary musical instrument, features of accompaniment, the analysis of musical works, as well as pedagogy, psychology, and professional techniques. The practical significance of the multidisciplinary approach has been revealed, which contributes to strengthening and deepening interdisciplinary links of the mentioned disciplines, changing their ontological and epistemological principles. The article shows that the use of different approaches in the process of instrumental learning will improve the future specialist's necessary performing knowledge and skills, strengthen the synthesis of theoretical and analytical analysis and artistic and emotional perception of the piano piece through the prism of a thorough personal reflection, will contribute to the specialist's own creative work.

Key words: multidisciplinary approach, piano education, specialist, instrumental learning, music art teacher.

Постановка проблеми. Освітні процеси в епоху глобалізації вимагають застосування відповідних технологій навчання, які зорієнтовані на підготовку здобувачів освіти в умовах динамічних змін сьогодення, великого інформаційного потоку та соціокультурної взаємодії. Мистецька освіта охоплює внутрішній світ особистості та зовнішні виміри людського життя, а її цілісність забезпечується на різних рівнях сприйняття: фізичному, емоційному, аудіо-візуальному та духовному.

Формування фахової ідентичності особистості передбачає використання різних технологій та підходів до навчання, що відповідають викликам часу. Полідисциплінарний підхід у процесі фортепіанної підготовки є важливою і необхідною умовою професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва.

У науковому дискурсі вживаються поняття «дисциплінарність», «міждисциплінарність», «мультидисциплінарність», «трансдисциплінарність», «інтердисциплінарність», «кросдисциплінарність», «полідисциплінарність». Досить часто вони вживаються як синоніми. Тлумачення цих термінів, розмежування категорій, висвітлення характерних ознак і закономірностей в цілому для певного методу дослідження стали предметом зацікавлення низки науковців.

Аналіз досліджень. Серед авторів зарубіжних публікацій, присвячених вивченню цих явищ, – П. Бесселар, Ф. Балсіджер, Дж. Кляйн, М. Новак, Б. Ніколеску та ін. Ґрунтовні напрацювання щодо тлумачення вищезазначених термінів належать таким науковцям, як: В. Гончаренко, О. Заболотна, М. Круляк, В. Онопрієнко, О. Афанасьєв, І. Василенко, К. Кузан, Н. Шульґа та ін.

Теоретичні й практичні питання методології дослідження в галузі мистецтвознавства й музичної педагогіки висвітлювали О. Олексюк, В. Тушева; формуванню методичної компетентності майбутніх учителів музики на основі вико-

ристання міждисциплінарних зв'язків присвячена праця Л. Теряєвої; вивченням питання методології системно-цілісного уявлення про музичний твір займалися С. Шип, Ч. Цицзянь.

Проте, незважаючи на значну кількість розвідок, можна спостерігати недостатнє висвітлення окресленої проблематики, зокрема, у фортепіанній освіті майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Мета статті – розкрити сутність полідисциплінарного підходу та виявити особливості використання у контексті фортепіанної освіти майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Безумовно, дисциплінарний підхід посідає головне місце в класифікації методів і спрямований на вирішення конкретного завдання. Він виник в історичному контексті розвитку предмета з використанням усталеного методологічного інструментарію. Вивчення дисциплінарних методів робить людину фахівцем у певній галузі.

Полярною формою комплексного наукового дослідження є трансдисциплінарність, що трактується як вихід за дисциплінарні межі із перенесенням дослідницьких схем з однієї галузі в іншу. Як правило, це інтеграція теорій, технологій і методів, спрямованих на отримання нового результату як ідеалу єдиного наукового знання (Афанасьєв, 2018: 14).

Інші поняття знаходяться у внутрішній периферії згаданих підходів, де класифікацію цих термінів сучасні науковці зображають у вигляді ієрархічних сходинок. Саме розширення області застосування дисциплінарної методології призвело до появи міждисциплінарних і полідисциплінарних (мультидисциплінарних) наукових підходів.

Міждисциплінарність передбачає своєрідний синтез окремих дисциплін, підходів, методологій. Такий підхід призначений для вирішення дисциплінарних проблем у зв'язку із концептуальними методологічними труднощами конкретної дисципліни.

Щодо міждисциплінарних зв'язків у мистецькій галузі Л. Теряєва характеризує як «педагогічну категорію для позначення синтетичних, інтегративних відносин між музичними дисциплінами і процесами, що знайшли своє відображення у змісті, методах і формах навчального процесу для виконання навчальної, розвиваючої і виховної функцій» (Теряєва, 2015: 265).

Вона додатково класифікує їх на міжкурсові дисциплінарні та внутрідисциплінарні зв'язки, де перші – це зв'язки між окремим предметом і суміжними дисциплінами у межах курсу, а другі – між різними темами однієї конкретної дисципліни. Здійснене дослідження виявило, що такий обмін і взаємодія міждисциплінарної інформації сприяє формуванню методичної компетентності майбутніх учителів музики.

У науковій літературі знаходимо безліч тлумачень поняття «полідисциплінарність» (або мультидисциплінарність), у яке кожен з авторів вкладає свій зміст.

Як зазначає Н. Шульга, цілісне (холістичне) навчання загалом відбувається на трьох рівнях, серед яких – полідисциплінарний (мультидисциплінарний). Він відзначається тим, що навчання поділено на предмети, де для унаочнення з однієї дисципліни використовують знання з інших навчальних дисциплін. Наступні два рівні – це міждисциплінарний та трансдисциплінарний. У першому поєднуються й інтегруються бази знань з декількох навчальних предметів для вивчення однієї теми, а в іншому – залучаються не лише знання, а й методи дослідження з різних галузей (Шульга, 2015: 86).

Вивчаючи види наукових досліджень, К. Кузан здійснює термінологічний аналіз різних видів наукового дослідження. У своїй праці він характеризує їхню функційну специфіку, виявляє відмінні ознаки та встановлює ієрархічний розвиток цих понять. Полідисциплінарність (за Г. Гроппо) – це певна взаємодія між дисциплінами, що привносить знання однієї науки в іншу, застосовує її методи і результати заради кращого розуміння власного предмета дослідження, реалізуючи власні цілі, проте не намагаючись досягти справжнього діалогу і взаємодії. За словами Р. Канбура, «мультидисциплінарність – це праця, у ході якої науковці (або команди) роблять усе можливе в рамках своєї дисципліни, а згодом об'єднуються з метою проведення загального аналітичного синтезу і висновків» (цит. за: Кузан, 2014: 298).

Вважається, що таке поєднання перспектив декількох дисциплін збагачує предмет у підсумку, а відтак знання власної дисципліни поглиблю-

ється. Мультидисциплінарний підхід є, так би мовити, допоміжним підсиленням до основного предмета. Цей процес, з одного боку, відбувається завдяки перетину кордону дисципліни, а з іншого – обмежує мету її вивчення рамками дисциплінарності. Така комунікація між дисциплінами несе характер підпорядкування.

Полідисциплінарність трактується як кооперація декількох відокремлених галузей знань, де кожна з них хоч і піддається впливу інших дисциплін, проте зберігає свою методологію, теоретичні та практичні висновки, не інтегруючи їх.

Характерним для полідисциплінарності є одночасне вивчення певного предмета дослідження з різних сторін декількома науковими дисциплінами. Такий підхід відрізняється характером зв'язків між різними галузями знань, зокрема, його кооперація може бути взаємною і кумулятивною, але не інтерактивною (Онопрієнко, 2016: 22).

Цей підхід сприяє залученню різноманітних дисциплін до вивчення однієї теми, що мають власні твердження і судження щодо одного конкретного питання, відмінні один від одного. Адже використання методології, притаманної певному предмету, та вивчення питання під різним кутом сприяє виявленню інших дисциплінарних перспектив. Полідисциплінарний підхід застосовується тоді, коли об'єктом уваги є узагальнений образ багатьох дисциплін, а дисциплінарні образи – частини узагальненого. Саме тому тут не відбувається перенесення методів однієї дисципліни в іншу. Полідисциплінарні методи тут відіграють роль інструмента в конкретній науці.

Фортепіанну освіту слід розглядати як той об'єкт, для вивчення особливостей якого використовуються дисциплінарні підходи інших навчальних предметів, зокрема: історії виконавства, знання з основного та додаткового музичного інструменту, особливостей акомпанування, аналізу музичних творів, а також педагогіки і психології. Водночас, якщо зіставляти результати дисциплінарних досліджень у рамках полідисциплінарного підходу, вдається знайти нові подібності ознак чи їхні взаємозв'язки. У свою чергу, це сприяє поглибленню міжпредметних зв'язків. Адже музичний твір розглядається з урахуванням художньо-образного, історико-стилістичного, музично-теоретичного, виконавського аналізу, завдяки поєднанню базових знань, які вивчаються на заняттях із теорії та історії музики, інструментальної підготовки, методик музичного виховання і викладання музичного мистецтва.

Такий підхід спонукає здобувачів освіти до співвіднесення свого досвіду художньо-емоційного сприйняття зі змістом фортепіанного твору, син-

тезу теоретичного аналізу через призму особистісного осмислення, експлікації композиторського письма та власної інтерпретації.

«Цілісне уявлення про музичний твір як багаторівневий та багатограний художньо осмислений образ музичної форми, у створенні якого беруть участь перцептивні та когнітивні психологічні механізми, який творчо відбиває формальні та семантичні властивості музичного твору і виконує функцію інваріанта дій з музично-педагогічної інтерпретації» (Шип, 2018: 251).

У процесі навчання майбутній вчитель музичного мистецтва набуває концертмейстерської компетентності. Акомпаніаторський досвід та концертмейстерська техніка, яких набуває здобувач освіти, є невід'ємною частиною його фахової майстерності. Адже виразна гра піаніста допомагатиме його учням сприймати форму, метроритмічні особливості твору, лад, темп та інші засоби художньої виразності. Робота концертмейстера є надзвичайно складною та поліфункціональною. Адже, окрім володіння низкою виконавсько-технічних навичок, здібностей та вмій, він повинен також співдіяти із солістом або вокально-хоровим ансамблем.

Концертмейстер повинен вміти чути не лише себе, а й тих, кому акомпанує, у процесі як репетиційної роботи, так і концертного виконання. Цей аспект професійної майстерності вимагає від майбутнього вчителя музичного мистецтва набуття специфічних навичок та знань у сфері психології, педагогіки, суміжних мистецтв. Він має максимально активізувати набуті музично-теоретичні знання і

практичні навички, володіти загостреним чуттям щодо дихання, ритмічної точності, динамічної та гармонічної підтримки тих, кому акомпанує. Базовим також є вміння грати з листа, а за потреби транспонувати твір на певний інтервал. Робота з дитячим колективом досить часто зумовлює потребу зміни тональності пісні відповідно до вокальних можливостей виконавця. Як акомпаніатор, він повинен досконало й цілісно володіти твором, грати всю фактуру, а також відтворювати мелодійну лінію для інтонаційної підтримки співака чи ансамблю.

Висновки. На сучасному етапі розвитку освіти перед майбутнім педагогом музичного мистецтва ставляться серйозні завдання, адже, окрім фахової компетентності, він повинен володіти понятійно-категоріальним апаратом наукового знання, мати всебічне уявлення щодо особливостей і напрямів мистецтва, вміти узагальнювати традиційні та інноваційні дослідження у галузі музикознавства, психології, педагогіки, мати навички в ІТ-сфері.

Практична значимість полідисциплінарного підходу є беззаперечною. За його допомогою можуть змінитися онтологічні та гносеологічні принципи інструментальної підготовки. Використання різних підходів, зокрема, у фортепіанній освіті забезпечить опанування майбутнім фахівцем потрібних виконавських знань і умінь, системно-аналітичного та науково-пошукового процесу, що сприятиме розвитку критичної оцінки власного досягнення, впровадженню новітніх інноваційних методів, дасть змогу проявляти гнучкість мислення та лідерські якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєв О., Василенко І. Складність і стратегії її репрезентації. *Філософія та гуманізм*. Одеса, 2018. Вип. 2(8). С. 10–19.
2. Кузан К. Ю. Види наукових досліджень: термінологічний аналіз. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Додаток 4 до Вип. 31. Том III (11) : Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». Київ : Гнозис, 2014. С. 295–301.
3. Оноприєнко В. От междисциплинарности к трансдисциплинарности: новые тренды философии науки. *Вісник Національного Авіаційного Університету. Серія «Філософія. Культурологія»*. 2016. № 2 (24). С. 22–25.
4. Теряєва Л. А. Міждисциплінарні зв'язки у формуванні методичної компетентності майбутніх учителів музики. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 2 (10). С. 264–273. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/78040502.pdf> (дата звернення: 15.11.2021).
5. Шип С., Чень Цицзянь. Педагогічні стратегії формування здатності вчителя музичного мистецтва до системно-цілісного уявлення про музичний твір. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 7 (81). С. 249–261.
6. Шульга Н. Холістичність – провідна тенденція розвитку освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, III(37), Issue: 75, 2015. С. 84–87. URL: https://scanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/shulga_n_holism_%E2%80%93_the_leading_trend_of_education.pdf (дата звернення: 10.11.2021).

REFERENCES

1. Afanasiev O., Vasylenko I. (2018) Skladnist i stratehii yii reprezentatsii [Complexity and strategies for its presentation]. *Philosophy and humanism*, vol. 2, no. 8, pp. 10–19. (in Ukrainian)
2. Kuzan K.Yu. (2014) Vidy naukovykh doslidzhen: terminolohichnyi analiz. [Types of research: terminological analysis]. *Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after Gregory Skovoroda*, vol. 31, no. 3, pp. 295–301. (in Ukrainian)

-
3. Onoprienko V. (2016) Ot mezhdistsiplinarnosti k transdistsiplinarnosti: novye trendy filosofii nauki [From interdisciplinarity to transdisciplinarity: new trends in philosophy of science]. *NAU Bulletin. Series: Philosophy. Cultural Studies* (electronic journal), vol. 2, no. 24, pp. 22–25.
 4. Teriaieva L. A. (2015) Mizhdystsyplinarni zviazky u formuvanni metodychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzyky [Interdisciplinary connections in the formation of methodological competence of future music teachers]. *Educational discourse* (electronic journal), vol. 2, no. 10, pp. 264–273. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/78040502.pdf> (accessed 15 November 2021).
 5. Shyp C., Chen Tszyszian (2018) Pedagogichni stratehemy formuvannia zdatnosti vchytelia muzychnoho mystetstva do systemno-tsilisnogo uiavlennia pro muzychnyi tvir [Pedagogical strategies for developing a music teacher's ability to present a systemic and holistic view of a piece of music]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, vol. 7, no. 81, pp. 249–261. (in Ukrainian)
 6. Shulha N. (2015) Kholistychnist – providna tendentsiia rozvytku osvity [Holistic - a leading trend in educational development]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology* (electronic journal), vol. 75, no. 37, pp. 84–87. Retrieved from: https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/shulga_n._holism_%E2%80%93_the_leading_trend_of_education.pdf (accessed 10 November 2021).